

**FIGHT
FOR
RIGHT**

 **МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ**

**OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS**

Резюме аналітичного огляду
СТАНОВИЩЕ ЛЮДЕЙ В ІНСТИТУЦІЯХ
НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ
РОСІЄЮ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Становище людей в інституціях на тимчасово окупованих росією територіях України

Резюме аналітичного огляду

Авторка: Катерина Цибенко

Редакторки: Юлія Сачук, Людмила Фурсова, Євгенія Булана

Коректура: Юлія Кузьменко

Дизайн: Валерія Лукаш

Верстка: Ірина Костишина

Ця публікація підготовлена за фінансової підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» (МФВ) в межах проекту «Створення передумов для незалежного та гідного життя для всіх», але це не означає, що висловлені в ній погляди та вміст є офіційно схваленими або визнаними з боку Фонду чи Інституту Відкритого Суспільства (OSF).

Контекст та обсяг дослідження

Це дослідження аналізує ситуацію з дотриманням прав мешканців інституцій – людей з інвалідністю, літніх людей та мешканців психоневрологічних установ, – які залишилися в закладах системи Міністерства соціальної політики під час окупації росією. Аналіз базується на відкритих даних, офіційних звітах та інтерв'ю з ключовими стейкхолдерами, зокрема з директорами соціальних закладів Чернігівської області та колишніми урядовцями.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Колапс системи інституційного догляду та ізоляція закладів

Станом на червень 2024 року **20 інституційних закладів** та щонайменше **3000 людей** в них залишалися під окупацією в Запорізькій, Луганській, Херсонській та Донецькій областях. Багато установ були покинуті персоналом або перейшли під контроль окупаційної влади, що позбавило мешканців доступу до харчування, медичної допомоги та базових послуг.

2. Невдале планування та провал евакуації

Швидкість окупації. Багато закладів опинилися під контролем окупантів протягом кількох годин, що унеможливило евакуацію.

Відсутність координації. Директори установ не отримали від державних структур чітких вказівок або наказів щодо евакуації.

Брак логістики. Для безпечного вивезення мешканців не було належного транспорту та достатньої кількості персоналу.

Небезпека пересування. Багато закладів опинилися в зонах активних бойових дій, що зробило будь-яку евакуацію надзвичайно ризикованою за відсутності «зелених коридорів».

Юридичні бар'єри. Українська влада поки що не має дієвих механізмів для переговорів щодо повернення мешканців соціальних закладів із ТОТ.

3. Гуманітарна катастрофа в закладах під окупацією

Через **дефіцит харчових продуктів, медикаментів (зокрема психотропних препаратів) та медичного персоналу** здоров'я мешканців суттєво погіршилося, що в деяких випадках призвело до смертей.

З'являються **повідомлення про примусову депортацію** мешканців до росії, особливо з Луганської та Херсонської областей.

У деяких випадках місцевий персонал залишався в закладах, ризикуючи власним життям, щоби доглядати за мешканцями, попри погрози, арешти та насильство з боку окупантів.

4. Відсутність державного механізму повернення мешканців інституцій

На відміну від дітей, для яких частково працюють міжнародні механізми повернення (наприклад, через Червоний Хрест), жодного структурованого процесу для репатріації дорослих із ТОТ не існує.

Децентралізоване управління соціальними закладами (вони підпорядковуються обласним радам, а не напряму державі) ускладнює координацію зусиль.

Міжнародні організації, такі як ООН і ОБСЄ, не були системно залучені до процесу повернення мешканців інтернатів.

Аналіз інтерв'ю з керівниками закладів та експертами дозволив виявити основні перешкоди для повернення людей:

- відсутність уваги, відповідальності та чіткого державного механізму повернення людей із ТОТ;
- відсутність централізованого обліку тих, хто залишився на окупованій території;
- небажання окупаційної влади відпускати людей;
- відсутність гуманітарних коридорів або їх ненадійність;
- низька залученість міжнародних організацій у процес повернення таких людей;
- проблеми з організацією евакуації навіть із підконтрольних територій.

Рекомендації

Для подолання цих викликів дослідження пропонує такі невідкладні заходи:

1. Створення централізованого реєстру мешканців соціальних закладів на ТОТ

Запровадити державну базу даних, яка відстежуватиме місцеперебування та стан людей у закладах під окупацією.

Використовувати супутникові знімки, розвідувальні дані, а також OSINT- та волонтерські мережі для збору інформації.

2. Реалізація стратегії повернення через міжнародні канали

Запустити дипломатичні ініціативи через ООН, Червоний Хрест та ОБСЄ для організації процесу повернення.

Домагатися створення спеціальних гуманітарних коридорів для медичної евакуації мешканців соціальних закладів із ТОТ.

3. Невідкладна підтримка закладів, що залишаються під загрозою

Розширити спеціалізовані евакуаційні можливості, включно із забезпеченням транспорту для людей, які не можуть пересуватися самостійно.

Організувати оперативні гуманітарні постачання до закладів, які ще мають зв'язок із підконтрольною територією.

4. Підготовка інфраструктури для прийняття евакуйованих

Визначити **варіанти доступного житла в громадах у західних та центральних областях** для розміщення евакуйованих людей із ТОТ.

Забезпечити послуги підтримки, **психологічну та медичну реабілітацію мешканців**, які пережили окупацію.

5. Юридичні та політичні зміни

Визначити конкретний державний орган, відповідальний за евакуацію та репатріацію мешканців соціальних закладів.

Надати фінансову та кадрову підтримку установам, які прийматимуть репатрійованих людей.

Висновок

Поточна ситуація мешканців інституцій на ТОТ є **гострою гуманітарною кризою**, яка потребує **термінового реагування** на національному та міжнародному рівнях. Без скоординованих дій ці люди залишатимуться в умовах фізичної загрози, примусової депортації чи загибелі. Дослідження наголошує на **необхідності комплексного міжвідомчого підходу** для їх евакуації, захисту та реінтеграції в українське суспільство.